

A győri székeskáptalan középkori számadáskönyve

Historiográfiai áttekintés¹

A győri székeskáptalan legrégebbi, 1495 és 1528 között vezetett, 784 oldalas számadáskönyve – melyet jelenleg a Győri Egyházmegyei Levéltár őriz² – régóta ismert a magyar középkortudomány számára. Kutatástörténete nemcsak historiográfiai érdekességeket, hanem számos, ma is megfontolandó tanulságot rejt.

A számadáskönyv történetéről az egyik legértékesebb információt a legelső oldal bejegyzése szolgáltatja, amely arról tudósít minket, hogy a kötetet – melyet szétszórva találtak (*sparsim reperuntur*) – két másik könyvvel együtt 1748. január 26-án újraköttették.³ A bejegyzés tartalmát kétségkívül alátámasztja, hogy a szóban forgó számadáskönyvben több helyen felborult az oldalak sorrendisége, és az is, hogy a II. és III. számadáskönyv is az elsővel megegyező mintájú bőrkötéssel rendelkezik.⁴

Az első történetíró, aki az akkor már lapokra és füzetekre szétesett számadáskönyvet kiaknázza, Telekessy István⁵ győri örkanonok volt, aki 1688-ban *Arca Noe* című művében a káptalani divisorok listáit kanonoki lajstromok készítésére használta fel.⁶ Először egy 1496-ból származó, ma is legkorábbinak számító divíziós listát közölt,⁷ majd ezt követően nyolc kanonokot gyűjtött ki, akik 1497-ben és 1498-ban nyerték el stallumaikat.⁸ Ezt követően egy nagyobb időbeli ugrás következik: 1516-ból közöl egy kanonoki lajstromot, amit 1516 és 1520 közötti újonnan beiktatottakkal egészített ki. Ez alapján jó okunk van feltételezni, hogy a Telekessy által *divisionalis primus*-nak nevezett kötet első fele – a már említett néhány

¹ A szerző az ELKH-PPKE-PTE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport tudományos főmunkatársa. A tanulmány a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János kutatási ösztöndíjának (BO/00025/20/2), valamint a TKI támogatásával készült.

² Számadáskv. I.

³ Számadáskv. I. p. I.

⁴ HU-GyEL-GyKMLt Feudális, Kötetek, nr. 2–3.

⁵ Bedy 1938, 443–445.; Szabady 1941.

⁶ Bedy 1938.; Szabady 1941, 137–138.

⁷ HU-GyEL-PL Arca Noe, pp. 49–50., Számadáskv. I. pp. 44–45. alapján.

⁸ Sorrendben Luttembergi Gergely, Pereszlegi Orbán (Telekesynél tévesen Péter), Pécsi (Csehfalui) Benedek (Telekesynél tévesen Tejfalvi), Pálosi János, Szatmári János, Bakonyi Balázs (Megholtak oltárának igazgatója), Kőrösi Gergely, Sávolyi Antal (Telekesynél tévesen Sallodi), HU-GyEL-PL Arca Noe, p. 51., Számadáskv. I. pp. 244., 15., 39. alapján. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 273., 402., 405., 416., 418–419., 422–423., 425.

lap kivételével – nem állhatott Telekessy rendelkezésére.⁹ Ezt egy 1520 és 1523 közötti, 22 névből álló összeállítás követi, mely nemcsak az örkanonok akkurátus gyűjtő munkáját dicséri, hanem a kötet rendezetlen állapotára is utal. Az első kilenc¹⁰ és az utolsó öt¹¹ kanonok ugyanis beazonosíthatóan illeszkedik az *Arca Noe* előző oldalán abbamaradt, újonnan kinevezett kanonokokat tartalmazó listájához, míg a közöttük lévő nyolc¹² meglehetősen ki-
lóg. Ez utóbbiak ugyanis jellemzően az 1510-es években kerültek be a testületbe, sőt Szelestei Tamás 1522-ben tűnik fel utoljára a forrásban. Könnyen lehet tehát, hogy az egyébként alaposan dolgozó Telekessyt korábbi évekből származó, de 1522 szeptemberéhez keveredő lapok zavarták meg. Ezt egy 1523 és 1527,¹³ valamint 1527 és 1528 között¹⁴ feltűnő kanonokok listája követi. A fentiekhez hasonlóan az új kanonokok mellett itt is találkozunk régebb óta szolgálókkal, amit a hiányokkal és a már akkor felborult sorrenddel magyarázhatunk.

A számadáskönyvet a történeti kutatás a 19. század vége felé fedezte fel újra. Néhány adatot merített belőle Sztachovics Remig pannonhalmi bencés levéltáros az 1874-ben megjelent Győr megye és város egyetemes leírása című kötet egyes fejezeteihez.¹⁵ A kötet első szisztematikus kutatója egy másik bencés szerzetes, Villányi Szaniszló győri gimnáziumi tanár volt, aki az 1882-ben napvilágot látott győri topográfiai munkájában előszeretettel használta a káptalani „számadókönyvet”.¹⁶

Az első kutató, aki részletesen foglalkozott e becses forrással, Iványi Béla volt. 1916 nyarán Budapest székesfőváros oklevéltára számára gyűjtött belőle adatokat, az őt érdeklő passzusokat pedig grafitceruzájával akkurátusan alá is húzta.¹⁷ Nem sokkal helyszíni kuta-

⁹ HU-GyEL-PL *Arca Noe*, pp. 51–52., valószínűleg Számadáskv. I. pp. 390. alapján. A lista végén lásd sorrendben Kajári Antal, Velikei Márk, Győri Tandallo János, Sárvári (Bogyoszlói) Pál, Meszlényi Bálint, Győri Ambrus, Kistőrei Gergely, Vízi Balázs, HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 52., Számadáskv. I. pp. 398, 413, 425, 435, 455, 484., 487. alapján. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 382–383., 391–393., 396–397, 400, 407, 438, 442–443.

¹⁰ Sorrendben Letenyei János, Túri János, Mekksei (Telekesynél tévesen Miskei) Márton, Nagybaráti Tamás, Vízi Márton, Mártonfalvi Gergely Pázmáni Ferenc, Komlósi Benedek, Nagyvátyi Pál, HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 53., valószínűleg Számadáskv. I. pp. 493, 509, 517, 525, 536., 549, 553., 571. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 400–401., 404., 406., 409, 411., 418., 433., 438.

¹¹ Sorrendben Olaszкаи Benedek, Nagyvátyi Pál (még egyszer, lásd előző jegyzet), Pápoci Miklós (ilyen nevű kanonok valójában nem volt, valószínűleg Telekessy téves olvasata), Pető Gergely, Pesti Pál, HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 54., valószínűleg Számadáskv. I. pp. 571., 573., 577., 607. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 411., 414., 418–419.

¹² Sorrendben Fehérvári Fábíán, Galgóci Miklós, Sárfői Ferenc, Patyi Mihály (Telekessynél tévesen Márton), Szelestei Tamás, Nardai János, Lábadai Pál (Telekessynél tévesen Péter), Várdai Balázs (Telekessynél Kiszárdai), HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 53. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 388–389, 403–404., 411., 415., 421–422., 426–427, 435–436.

¹³ Sorrendben Nyalkai Albert (már korábban is), Pécsi Ferenc, Privigyei Pál, Pápai Balázs, Szegedi Demeter, Patyi Mihály (már korábban is), HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 54., Számadáskv. I. pp. 630., 657, 669, 722. A kanonokokra lásd Köblös 1994, 412–413, 415., 417., 419–420., 425–426.

¹⁴ Sorrendben Pápoci Péter (ilyen nevű kanonok nem volt), Bogyoszlói Pál (már korábban is), Velikei Márk, Gutai Ferenc, Bakonyi Tamás (ekkor már nem él) HU-GyEL-PL *Arca Noe*, p. 54., Számadáskv. I. pp. 751., 753. A kanonokokra lásd Bedy 1938, 355.; Köblös 1994, 273, 382–383., 442–443.

¹⁵ Fehér 1874; Iványi 1918, 3. A szerző életére lásd Berkó – Legányi 1987, 70., 473. sz.

¹⁶ Villányi 1882. Villányi már 1879-ben is kutatott a káptalan levéltárában, erről lásd HU-GyEL-GyKMLt, Theca XXXIX. nr. 5063a. A szerző életére lásd Berkó – Legányi 1987, 103., 797. sz.

¹⁷ Sajtó bevallása szerint Bedy Vince kereste és találta meg neki a számadáskönyveket, Iványi 1918, 3. Az ekkor Wagner Mihály káptalani levéltáros által vezetett kutatói naplóban csak 1917 szeptemberében találkozunk Iványival, akkor a székeskáptalan hiteleshelyi levéltárában kutatott, HU-GyEL Levéltári irattár, I. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 15. (1917 szept. 3–5.) Győri kutatásáról beszámolt A székesfőváros történetére vonatkozó Kútók összegyűjtésének felügyeletére kiküldött bizottság 1918. jún. 13-i ülése, lásd Fővárosi Közlöny 29 (1918/29) 1121., illetve Anyos 1923–1924, 687: „A győri káptalan magánlevéltárában őrzött (s a tudományos világ előtt eddig ismeretlen volt) három kötetre terjedő középkori káptalani számadáskönyvben 345, a mi oklevéltárunkat érdeklő igen értékes bejegyzés van.”

tása után, 1917. november 23-án a Szent István Akadémia ülésén ismertette a győri számadáskönyveket, köztük természetesen kiemelten a legrégebbit.¹⁸ Iványi részletesen elemezte a forrásból kinyerhető információkat: a káptalani bevételeket, a divisorok működését, az iskolát, az országgyűlési követeket és a bandériumot, kigyűjtötte a Győrben megvendéglelt notabilitásokat is. Külön kiemelte a számadáskönyvben talált, nyelvtörténeti szempontból fontos magyar szavakat, valamint számos művészet- és kultúrtörténeti adatot is felvontatott.

A káptalan középkori számadáskönyvének legjobb ismerője mégsem ő, hanem Bedy Vince győri kanonok volt, aki alaposan kijegyzetelte a kötetet, és számos munkájába beépítette az ott talált információkat.¹⁹ Bedy kezdetben a győri Kisfaludy Irodalmi Körben elhangzott előadásaiban használta a legrégebb számadáskönyvet,²⁰ majd később iskolai értesítőben²¹ és napilapba írt cikkben²² is merített belőle. Az 1930-ban induló Győri Szemle – melynek egy ideig szerkesztője is volt – lehetőséget teremtett arra, hogy íróasztalában rejlő kéziratait végre publikálhassa. Az itt megjelent cikkek közül jó néhányban kamatoztatta a középkori számadáskönyvből kinyert adatait.²³ Bedy Vince több évtizedes történelmi munkássága végül a Breyer István győri püspök 1934-as felhívására útjára indított *Győregyházmegye múltjából* című sorozatban látott napvilágot. A győri székesegyházról, a székeskáptalánról, a papnevelésről és Győr vallásos életéről írott, mind a mai napig megkerülhetetlennek számító köteteiben²⁴ is bőségesen merített ebből a becses forrásból.

1936-ban Spáth Gyula győri polgármester és Valló István polgármesterhelyettes elhatározta, hogy Győr 1943-ban, szabad királyi várossá nyilvánításának 200. évfordulójára egy monográfia-sorozattal emlékezik. Bedy a 16–17. század művelődéstörténetének megírását vállalta, és hamar el is készült vele. Munkája sajnos kéziratban maradt, csak egy fejezete jelent meg halála után, 1941-ben a Győri Szemle hasábjain hat részletben. Ezekhez a számadáskönyvekben szereplő mesterekről és foglalkozásokról található információkat hasznosította.²⁵

Valószínűleg Bedy munkáinak hatására figyelt fel a számadáskönyvre Dudits Dénes, a Magyar Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Karának Mosonmagyaróvári Osztályán gazdaságtörténetet oktató tanár.²⁶ Dudits gazdaság-, pénz- és ártörténeti kutatásai miatt kölcsön szeretne volna kérni a kötetet a székeskáptalantól, Ragats Rezső nagyrészt azonban erre nem adott engedélyt.²⁷

Az első kutató, akiben komolyan felmerült a teljes számadáskönyv kiadásának gondolata, a neves soproni levéltáros, Házi Jenő volt, akit Papp Kálmán győri püspök 1949 júniusában a káptalani és püspöki levéltár felméréseivel és az archívumokkal kapcsolatos

¹⁸ Iványi 1918.

¹⁹ Bedy Vince történelmi munkásságáról lásd Nemes 2016, 19–22.

²⁰ 1921-ben például A győri káptalan részvétele a XVI. és XVII. század hadviselésében címmel tartott előadást, kéziratát lásd HU-GyMJVL-X-51-IV/29/B/3.

²¹ Bedy 1927a.

²² Bedy 1927b.

²³ Bedy 1930; Bedy 1931a; Bedy 1931b; Bedy 1932; Bedy 1933.

²⁴ Bedy 1936; Bedy 1937; Bedy 1938; Bedy 1939.

²⁵ HU-GyEL Bedy Vince-hagyaték I. d. Győrvár- és Győr város története; lakossági viszonyai, műveltségi állapota, templomai, plébániái, kolostorai, ipari fejlettsége, kereskedelme, egészségügyi, szegényügyi viszonyai, postája, vendéglői, építészete, jogi élete. 198–281. Bedy 1941–1942.

²⁶ Dudits Dénesről lásd Moson Megyei Életrajzi Lexikon.

²⁷ Varga-Kiss Ernő osztályelnök levelét lásd HU-GyEL-GyKMLt Jegyzőkönyvi iratok 52/1947. (1947. szept. 5.) Ragats 1947. szept. 12-én kikérte a számadáskönyvet Villányi Győző káptalani levéltárostól (HU-GyEL Levéltári irattár, I. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 27.), szept. 14-én kelt válaszát lásd az idézett irat hátlapján.

feladatok összeállításával bízott meg. A püspök választása nem volt véletlen, hiszen Házit még soproni városlébanos korából jól ismerte, és baráti kapcsolatot is ápoltak.²⁸ Házi ugyanis a soproni katolikus élet egyik meghatározó alakjaként fontos közéleti szerepet is betöltött: tagja, majd világi elnöke volt a soproni Credo Férfiegyületnek, továbbá 1943 és 1949 között a Soproni Konvent elnökeként is tevékenykedett.²⁹

Házi Jenő már az első, 1949. július 4-i helyzetjelentésben kiemelte a középkori számadáskönyvet, amelynek egy szükséges restaurálás utáni kiadását javasolta.³⁰ Házi ezzel egy időben értesítette Búzás Józsefet, a nemrég kinevezett fiatal püspöki levéltárost³¹ és a székeskáptalant is a számadáskönyv restaurálásának tervéről.³² Mivel a Házi Jenő által 600 forintra kalkulált összeget a káptalan nem tudta előteremteni, ezért a restaurálás költségeit az Egyházmegyei Hatóság vállalta magára. Búzás 1949. augusztus elején kapta kézhez az összeget, majd ezt követően Házi felvette a kapcsolatot Sasvári Dezsővel,³³ az Országos Széchényi Könyvtár neves restaurátorával, aki el is vállalta a munkát.³⁴ Búzás József végülis 1949. augusztus 24-én adta át Sasvárinak a számadáskönyvet. A restaurátor még aznap beszámolt Házinak a restaurálási tervről. Eszerint vegyi eljárással fogja megerősíteni a lapokat, amely a Házi által kért olvashatóbbá tételnek is megfelel. Sasvári felvetette, hogy az összekeveredett íveket akár sorrendbe is lehetne rakni, és emiatt még bekötés előtt elvinné az íveket Házihoz Sopronba.³⁵ Ezt azonban a soproni levéltáros elvetette, és így érvelt: *„Mivel attól tartok, hogy egyszeri megtekintésre nem igen fog sikerülni a helyes időrendi sorrendet felállítani, ezért nem tanácsolhatok okosabbat, minthogy a bekötésnél tartsd magad a mostani sorrendhez. Ha sikerül a tervünk, és az egészet publikálni fogjuk, semmi hátrány abból nem származik, hogy a bekötés nem időrendi sorrend szerint történt, viszont az már igen bosszantó lenne, hogy amikor hibát akarunk kiküszöbölni, ugyanakkor újabb hibákat követünk el esetleg.”*³⁶ Sasvári 1949. október végén készült el a középkori számadáskönyv restaurálásával. A kötetet először elvitte Sopronba, ahol megmutatta Házinak, majd Győrbe visszatérve átadta Búzás Józsefnek.³⁷ Miután Búzás a felújítás költségeivel

²⁸ Vajk 2012, 305.

²⁹ Dominkovits 2012, 293–296.

³⁰ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Papp Kálmánhoz, 1949. júl. 4. – Házi saját bevallása szerint már 1924 körül tanulmányozta a számadáskönyvet, lásd HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Sasvári Dezsőhöz, 1949. aug. 26. – Házi Jenő és a számadáskönyv történetét röviden összefoglalta Vajk 2012, 308–309. – A hagyatékot Házi Jenő örökösei helyezték letétbe, a kutatását, valamint a számadáskönyvet tartalmazó kézirat feldolgozását és kiadását a Házi-örökösök nevében Novotny-Török Katalin engedélyezte számomra. Köszönöm a kötet ünnepeltjének, Dominkovits Péter igazgató úrnak a kutatás során nyújtott önzetlen segítségét és tanácsait.

³¹ HU-GyEL-PL Egyházkorm. 568/1949. (márc. 1.) Búzás József addig a soproni Szent Imre Kollégium prefektusa volt, de mivel hevesen tiltakozott az intézmény államosítása ellen, ezért kiutasították a városból és internálással is fenyegették. Lásd Petes 2013.

³² HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1949. júl. 4.; HU-GyEL-GyKMLt Jegyzőkönyvi iratok, 43/1949.

³³ Németh 1984, 153–154.

³⁴ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1949. aug. 3., Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1949. aug. 5., Házi Jenő levele Sasvári Dezsőhöz, 1949. aug. 5., Sasvári Dezső levele Házi Jenőhöz, 1949. aug. 11.; HU-GyEL Levéltári irattár, Vegyes levéltártörténeti iratok, Sasvári Dezső levele Búzás Józsefhez, 1949. aug. 11.

³⁵ HU-GyEL Levéltári irattár, I. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 28. (Búzás a számadáskönyvet 1949. aug. 23-án elvitte); HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Sasvári Dezső levele Házi Jenőhöz, 1949. aug. 24.

³⁶ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Sasvári Dezsőhöz, 1949. aug. 26.

³⁷ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Sasvári Dezső levele Házi Jenőhöz, 1949. okt. 20., Házi Jenő levele Sasvári Dezsőhöz, 1949. okt. 22. és 1949. okt. 31.

elszámolt az egyházmegye gazdasági hivatalával, a számadáskönyvet a püspökvár pán-célszekerényében helyezte el.³⁸

A restaurálás után Házi elérkezettnek látta az időt, hogy a számadáskönyvet kikölcsönözze és a kiadási munkálatokat elkezdje. 1950 májusában írt is Búzás Józsefnek, akinek az időpontot a következőképpen indokolta: „*Idáig a kölcsönzést azért nem tartottam szükségesnek, mert a homályos szövegrészek kiolvasását csakis az éles nyári nap teszi lehetővé.*”³⁹ A székeskáptalan és Papp Kálmán püspök engedélye után végül Búzás egy pünkösdi látogatás keretében vitte el a kötetet Sopronba, ahol Házi a városi levéltár Wertheim-szekerényében helyezte azt el.⁴⁰ Ez év augusztusában már barátjához, Géfin Gyulához írott levelében így lelkendezik: „... mert nálam van a győri székeskáptalan legrégebb számadáskönyve az 1495–1527 közti évekből, egy 774 oldalas, folió nagyságú hatalmas kötet ez, amelyből Stahanov-ot is meg-szégyenítő szorgalommal két hónap alatt 200 oldalt már lemásoltam és minden kezdeti nehézséget immár legyőztem, pedig azok olyan természetűek, hogy a tudósaink 200 év óta ezt a könyvet áhítatos tisztelettel szemlélték, Bedy Vince és Iványi Béla sok adatát is kijegyezték, de nem volt bátorságuk ahhoz, hogy alapos munkát végezzenek és így egy kincsesbányát engedtek át nekem!”⁴¹

A kölcsönzés elvileg november 15-ig szólt volna, de sajnos a politika közbeszólt. 1950. október elején ugyanis Mérei Gyula, a Levéltárak Országos Központjának (LOK) vezetője levélben kereste fel Balázs Pétert, a győri megyei levéltár igazgatóját: a Házi Jenő által kölcsönvett „*Jağelló korból származó gazdasági összeírást*” haladéktalanul kérje vissza.⁴² Balázs Péter igyekezett eleget tenni az utasításnak, ezért udvariasan arra kérte „Jenő bácsi”-t, hogy ha már nincs szüksége a kötetre, a soproni múzeumban adja le. Házi azonnal írt Búzásnak, hogy az ügy mögött vajon nem az egyházi levéltárak államosítása húzódik-e meg, vagy csak a LOK túlkapásáról lehet-e szó. Búzás – aki nem tudta, hogy a LOK hogyan szerezhetett a kölcsönzésről tudomást – rögtön egyeztetett is a kialakult helyzetről Papp Kálmán püspökkel és Wagner Mihály nagypréposttal, és teljes értetlenségének adott hangot. Házi végül is az ügy elmérgesedésétől tartva úgy döntött, hogy vonatra ül, és elviszi Győrbe a számadáskönyvet. Búzásnak a feltűnés kerülése miatt még azt is megtiltotta, hogy kijöjjön elé az állomásra, így ő maga vitte el a kötetet fiatal kollégája lakhelyére. Házi ezután megírta Balázs Péternek, hogy a szóban forgó kötetet már rég visszaadta a káptalannak, így az egész ügyet tárgytalannak tekinti.⁴³ A LOK megke-rezése mögött valószínűleg a Történettudományi Intézet érdeklődése állt, amely a száma-dáskönyv feldolgozását fontolgatta. Legalábbis ez derül ki Borsa Iván, a LOK új veze-tőjének leveléből, aki – hivatali elődjének eljárását nem tartván helyénvalónak – felvette a

³⁸ HU-GyEL Levéltári irattár, I. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 28., Búzás József levele Győr-egyházmegye Gazdasági Hivatalának, 1949. nov. 12. – Veres Miklósnak az egyházi levéltárakról írott beszámolója (Veres 1975, 171.) szerint a számadáskönyvet 1969 és 1974 között ismét restaurálták, de erre vonatkozóan több adatot nem találtam.

³⁹ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő Búzás Józsefhez, 1950. máj. 3.

⁴⁰ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1950. máj. 5., 1950. máj. 12. Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1950. máj. 11., 1950. máj. 15. (Házi szerint Sopronban biztosabb helyen is lesz, mert Győrben csak az államosítás veszélye is fenyegetné.) Lásd még Búzás József levele a székeskáptalanhoz, HU-GyEL-GyKMLt Jegyzőkönyvi iratok, 12/1950., GyEL Levéltári irattár, I. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 29. (Búzás máj. 30-án vitte el a számadáskönyvet.)

⁴¹ Varga 1994, 266.

⁴² HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Mérei Gyula levele Balázs Péterhez, 1950. okt. 4. (LOK). – Balázs Péter 1950 és 1952 között volt a levéltár igazgatója, lásd Bélay 1992.

⁴³ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Balázs Péter levele Házi Jenőhöz, 1950. okt. 12., Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1950. okt. 13., 1950. okt. 15., Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1950. okt. 14., Házi Jenő levele Balázs Péterhez, 1950. okt. 16.

kapcsolatot a székeskáptalannal a kézirat esetleges kölcsönzéséről.⁴⁴ Az ügynek azonban folytatása nem lett.

Házi Jenő 1951 áprilisában ismét elérkezettnek látta az időt, hogy a számadáskönyv kiadási munkálatait folytassa, ezért mind a székeskáptalantól, mind Kálmán püspöktől ismét engedélyt kért egy újabb kölcsönzésre, melyet természetesen gyorsan meg is kapott.⁴⁵ Házi Jenő azonban megint csak egy ideig dolgozhatott nyugodtan, mert a LOK ezúttal Búzást kezdte el zaklatni a számadáskönyv visszaadása miatt. „*Allandóan zaklatnak a számadáskönyv miatt. Minden »civil püspök« evvel kezd a velem való tárgyalást, hogy mi van a számadáskönyvvel. Már legalább ötven jelentést küldtek el evvel kapcsolatban. Csak azért írom meg, hogy Főlevéltáros Úr ne lepődjön meg, ha esetleg a L.O.K.-tól valami felhívást kap*” – írta levelében a püspöki levéltáros. Végül abban állapodtak meg, hogy passzív álláspontra helyezkednek és kivárják az ügy kimenetelét.⁴⁶ Az élet végül őket igazolta, mert a számadáskönyv november közepéig Sopronban maradhatott. A LOK érezve a korábbi eljárás problematikus voltát, Búzást kérte fel, hogy szerezze vissza a kötetet Házitól, hogy le tudják fényképezni. A számadáskönyv végül 1951. november 14-én ismét „hazatért”.⁴⁷

Házi ezt követően egy ideig az asztalfiókjában pihentette a kéziratot, és csak 1952 szeptemberében vette elő újra, és kezdett el vele tüzetesebben foglalkozni.⁴⁸ Ezzel egy időben ismét mások is felfigyeltek a számadáskönyvre. Módi Mihály klasszika-filológus professzort – aki 1949-ben Kolozsvárról Győrbe menekült és sokáig munka nélkül tengődött⁴⁹ – megbízták, hogy a magyarországi latinság szótára számára dolgozza föl. Módi professzor azonban nem boldogult a kézirat elolvasásával, és Búzáson keresztül Házi Jenőhöz fordult, hogy hadd használhassa a kéziratát, aki viszont ebbe nem egyezett bele, így Módi minden bizonnyal el is állt ettől a felkéréstől.⁵⁰

Az ezt követő években Házi Jenő befejezte grandiózus vállalását, és elkezdte szervezni a kézirat kiadását, sokáig sikertelenül. Soproni származású barátjától, az ELTE-n tanító Mollay Károlytól kért segítséget, aki a számadáskönyv kiadásáról 1956 márciusában a Mezőgazdasági Múzeum akkori vezetőjével is tárgyalt, sajnos eredménytelenül.⁵¹ 1956 májusában Mollaynak írott leveléből az derül ki, hogy a kézirat publikálásának ügyét végülis a neves nyelvész professzor, Pais Dezső karolta fel. Ennek első, halvány eredménye a *Magyar Nyelvben* 1957-ben megjelent cikk, amely a számadáskönyv rövid ismertetését és benne fellelhető magyar szavakat felsoroló szemelvényt tartalmazott.⁵² Házi Jenő törekvéseit végülis siker koronázta, hiszen 1958-ban erre a cikkekre felfigyelt a Magyar Tudomá-

⁴⁴ Borsas Iván levele a győri káptalanhoz, 1950. nov. 11., HU-GyEL-GyKMLt Jegyzőkönyvi iratok, s. n.

⁴⁵ HU-GyEL-GyKMLt Jegyzőkönyvi iratok, 20/1950., HU-GyEL-PL Egyházkorm. 1023/1951. Búzás a kötetet 1951. ápr. 7-én vitte el Házinak, GyEL Levéltári irattár, 1. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 30.

⁴⁶ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1951. szept. 3., 1951. szept. 13., Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1951. szept. 7.

⁴⁷ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1951. nov. 8., HU-GyEL Levéltári irattár, 1. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 30.

⁴⁸ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1952. szept. 11., Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1952. szept. 16.

⁴⁹ GyÉL 226; Tóth 2021, 64.

⁵⁰ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Búzás József levele Házi Jenőhöz, 1952. okt. 15., Házi Jenő levele Búzás Józsefhez, 1953. máj. 19. HU-GyEL Levéltári irattár, 1. d., Levéltári kutatók nyilvántartó könyve, p. 37. Módi Mihály 1952. okt. 14-én kérte ki a középkori számadáskönyvet, majd Házi negatív válasza után, nov. 26-án a II. kötetet is megnézte.

⁵¹ Turbuly 2013, 381.

⁵² A Mollay Károlyhoz írott levél és a cikk kézírata a számadáskönyv kiadását tartalmazó kézirat elején található, HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték. Házi 1957.

nyos Akadémia,⁵³ és – miután Házi hivatalos javaslatot is tett a számadáskönyv közzétételére⁵⁴ – a Társadalmi-Történeti Tudományok Osztálya kéziratának kiadását távlati tervei közé felvette.⁵⁵ 1960 nyarán az Akadémiai Kiadó felvette a kapcsolatot Házival, aki – mivel a tervezet több pontjával nem értett egyet – személyesen is elutazott Budapestre, hogy a feltételekről egyeztessen. Végülis 1960 októberében sikerült megkötni a szerződést, amelynek értelmében 1961. március 1-jéig Házinak el kellett küldenie a kéziratot a kiadóhoz.⁵⁶

Mindeközben Házi Jenő nem télenkedett. 1960 augusztusában ismét kölcsönkérte a számadáskönyvet Papp Kálmán püspöktől, majd miután Teréz lányával a kéziratot az eredetivel újra összeolvasta, legépelte, az 1092 oldalas munkát 1961 februárjában el is küldte a kiadónak. Azt is kérte, hogy juttassák el az általa javasolt két lektornak, Ember Győzőnek, az Országos Levéltár főigazgatójának és Baraczká Istvánnak, a Levéltárak Országos Központja helyettes vezetőjének.⁵⁷ Házi – miután szembesült azzal, hogy a kézirat a vállalt 50 ívnél 15-20 ívvel hosszabb lett – levélben kérte Ember Győzőt, hogy segítsen neki keresztülvinni, hogy a munka a megnövekedett terjedelemben jelenhessen meg.⁵⁸ Ehhez képest valóságos hidegzuhanyként érthette Házit Ember Győző lektori véleménye: „A kézirat áttanulmányozása után arra a véleményre jutottam, hogy a különben igen értékes szöveget közölni nem feltétlenül érdemes. Érdemes lenne ellenben a szöveg alapján történeti statisztikai módszer alkalmazásával nagyobb monográfiát írni.”⁵⁹ A kiadó ezért felszólította Házit, hogy Ember Győző lektori véleménye alapján dolgozza át, és rövidítse le 15 ív terjedelműre.⁶⁰

Házi Jenő természetesen nem fogadta el Ember Győző lektori véleményét. Szerinte ugyanis először meg kell jelennie a forrásnak, és csak azután lehet úgy feldolgozni, ahogyan azt Ember Győző javasolta. A vita békés lezárása érdekében azt kérte, hogy a másik felkért lektor, Baraczká István mellett a már említett Mollay Károly véleményét is kérjék ki a kézirat megjelentetéséről.⁶¹ Mollay helyett végülis a neves agrártörténész, Szabó István lektorálta a munkát. Mindketten a kézirat lerövidítését javasolták, emiatt Házi a jövedelemelosztásnál szereplő kanonoki listákat törölte a szövegből, amellyel legalább 200 oldallal rövidebb lett a munka.⁶² Házi ugyanakkor elzárkózott a lektorok által javasolt, helytakarékoság célzatú összevonásoktól, mert az így kieső szövegrészeket szerinte nem lehet jegyzeteléssel vagy táblázatokkal pótolni.⁶³ Házi érvelését az Akadémia viszont hosszas töprengés után elvetette, és 1962 áprilisában – Ember Győző és Szabó István lektori véleményére hivatkozva – a számadáskönyv teljes szövegű kiadása helyett egy sta-

⁵³ HU-GyEL-PL Egyházkorm. 820/1961. (Házi Jenő levele Papp Kálmán püspökhöz, 1961. márc. 14.)

⁵⁴ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Ember Győzőhöz, 1961. márc. 2.

⁵⁵ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Rozsnyói (Reisz) Sándorné (MTA) levele Házi Jenőhöz, 1959. nov. 23. 1960. márciusában Házi még arról írt Mollay Károlynak, hogy az ügy az Akadémia hallgatása miatt bizonytalan. Turbuly 2014, 104.

⁵⁶ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Rácz István osztályvezető (Akadémiai Kiadó) levele Házi Jenőhöz, 1960. aug. 2., okt. 25., dec. 15., Házi Jenő levele az Akadémiai Kiadóhoz, 1960. aug. 6., dec. 19.

⁵⁷ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele az Akadémiai Kiadóhoz, 1961. febr. 22.

⁵⁸ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Ember Győzőhöz, 1961. márc. 2. Házi erről Papp Kálmán püspöknek is beszámolt, aki megengedte neki, hogy a számadáskönyv 1962. júl. 30-ig nála maradjon, HU-GyEL-PL Egyházkorm. 820/1961.

⁵⁹ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Ember Győző levele Házi Jenőhöz, 1961. ápr. 28.

⁶⁰ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Róth Edith irodalmi vezető (Akadémiai Kiadó) levele Házi Jenőhöz, 1961. máj. 5.

⁶¹ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele az Akadémiai Kiadóhoz, 1961. máj. 13.

⁶² Házi a kéziratban a kanonoki listákat tollal áthúzta.

⁶³ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Róth Edith irodalmi vezető (Akadémiai Kiadó) levele Házi Jenőhöz, 1961. okt. 6., Házi Jenő levele az Akadémiai Kiadóhoz, 1961. okt. 13.

tisztikai tanulmányra való átdolgozást kért. Házi kénytelen volt elfogadni a döntést és a már megkötött szerződés érvénytelenítését és eddigi fáradozásainak díjazását kérte.⁶⁴

Ezt követően hosszadalmas jogi procedúra kezdődött Házi Jenő és az Akadémiai Kiadó között a már megkötött szerződés felbontásáról, a költségtérítésről és a kéziratnak az Akadémia könyvtárában történő elhelyezéséről. Az 1963 májusában kötött megállapodás értelmében Házi Jenőnek kedvező döntés született: a számadáskönyv kiadására kötött szerződést érvénytelenítették, fáradozásaiért 10.000 forintot kapott és a kéziratával is teljes egészében maga rendelkezhetett.⁶⁵

Házi végülis elkezdte az Ember Győző által javasolt statisztikai feldolgozást, erre több adatunk is van. Fügedi Erik 1963 márciusában írt „Jenő bátyám”-nak, hogy közös barátjuktól, a számadáskönyvet restauráló Sasvári Dezsőtől hallott munkájáról, és – elküldve Estei Hippolit számadáskönyveiről szóló cikkeit⁶⁶ – felajánlotta segítségét. Házi a publikációkat megköszönve röviden összefoglalta Fügedinek az esetet, kiemelte, hogy kiadási szándékát „*Ember Győző elgáncsolta*”. A statisztikai feldolgozás tekintetében kicsit lemondóan arról nyilatkozott, hogy „*óriási anyaggal kell megbirkóznom, talán két év alatt elkészülhetek vele. Majd meglátom.*”⁶⁷

Munkájára ugyanakkor inspirálólag hatott, hogy 1963 szeptemberében Székely György a Magyar Történelmi Társulat főtítkáráként felkérte, hogy szólaljon föl a társulat és a Xántus János Múzeum által 1963. november 4–5-én rendezett várostörténeti konferencián. Házi a győri bencés Csóka Lajossal⁶⁸ Lengyel Alfréd⁶⁹ *A középkori Győr* című előadásához referált. Hozzászólása a számadáskönyv adataira támaszkodva főleg gazdaságtörténeti (adózás, vámszedés, vásártartás stb.) tematikájú volt.⁷⁰ Referátuma, valamint Pach Zsigmond Pálnak a nyugat-európai és magyarországi agrárfejlődésről írott monográfiájá⁷¹ meggyőzte arról, hogy a minden bizonnyal a számadáskönyv statisztikai átdolgozása keretében született, a Nyugat-Dunántúl gabonaterméséről írott kéziratát is megjelentesse. Az eredetileg a Századokba szánt, végül azonban a Soproni Szemlében 1964-ben megjelent, *Sopron megye gabonadézsmája a Jagellók korában* című írását⁷² azonban nem követték újak, a lektorok által kért statisztikai feldolgozás végül soha nem készült el. A várostörténeti konferencia másik hozadéka, hogy 1964-ben Győrben ismét megindult egy városmonográfia szervezése, amelyben a középkori rész megírására Fü-

⁶⁴ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele az Akadémiai Kiadóhoz, 1962. márc. 7., máj. 8., Róth Edith irodalmi vezető (Akadémiai Kiadó) levele Házi Jenőhöz, 1962. márc. 23., ápr. 26.

⁶⁵ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Popper László vezető jogtanácsos (Kiadóvállalatok Jogi Irodája) levele Házi Jenőhöz, 1963. febr. 9., Linder Gyula jogtanácsos (Kiadóvállalatok Jogi Irodája) levele Házi Jenőhöz, 1963. febr. 19., Róth Edith irodalmi vezető (Akadémiai Kiadó) levele Házi Jenőhöz, 1963. jún. 6., Házi Jenő levele a Kiadóvállalatok Jogi Irodájához, 1963. febr. 16., febr. 21., ápr. 22.

⁶⁶ Fügedi 1960a; Fügedi 1960b.

⁶⁷ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Fügedi Erik levele Házi Jenőhöz, 1963. márc. 4., Házi Jenő levele Fügedi Erikhez, 1963. márc. 7.

⁶⁸ Berkó – Legányi 1987, 185., 1409. sz.

⁶⁹ Lengyel Alfréd 1957-től 1974-ig volt a győri megyei levéltár igazgatója, lásd GyÉL 200–201; Tóth 2021, 99.

⁷⁰ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Székely György főtítkár (Magyar Történelmi Társulat) levele Házi Jenőhöz, 1963. szept. 7., Házi Jenő levele Székely Györgyhez, 1963. szept. 19., Csóka Lajos levele Házi Jenőhöz, 1963. szept. 30., Házi Jenő levele Csóka Lajoshoz, 1963. okt. 2. Az előadás kéziratát is megtalálható a hagyaték előadások kéziratai részében. A konferenciabeszámolót lásd Századok 97 (1963) 6. sz. 1424–1434. (ism. Benda Kálmán), 1426.

⁷¹ Pach 1963.

⁷² Házi 1964; HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Házi Jenő levele Székely Györgyhez, 1963. nov. 14., 1964. febr. 26.

gedi Eriket kérték fel. Fügedi Házi Jenőhöz írott levelében felvetette annak lehetőségét – kihasználva a városmonográfia ügyét –, hogy a számadáskönyvet talán ki lehetne adni. Házi nagy érdeklődéssel várta a fejleményeket, de végül ebből sem lett semmi.⁷³

Hatalmas erőfeszítésének utolsó morzsája mindössze egy rövid újságcikk. A *Kisalföld* című napilapban 1984-ben megjelent flekk címe, *A számadáskönyv titkai*⁷⁴ akár szimbolikus is lehet. Vajon miért nem jelent meg ez a becses forrás? Mik lehettek az okai? Talán a Házi Jenő által többször is említett takarékoság játszhatott szerepet abban, hogy az 1092 gépelt oldalt kitevő hatalmas kézirat publikálatlan maradt? Vagy esetleg Házi Jenő rendszeridegen politikai nézetei miatt került parkoló pályára az ügy? Ezen okokat szerintem kizárhatjuk. Egyrészt azért, mert a kiadóval való egyeztetések során a kérdéses pontoknál – legyenek azon finánciálisak vagy szerzői joggal kapcsolatosak – szinte mindig az ő javaslata valósult meg. Elég csak arra gondolnunk, hogy az Akadémia egy olyan kéziratért fizetett 10.000 Ft-ot, amit nemcsak nem adtak ki, hanem még csak letétbe sem helyeztek könyvtárában.

Jöllehet Házi lektorait maga választhatta ki, a kiadás elmaradását mégis a kedvezőtlen lektori véleményeknek köszönhette. Ennek okát pedig talán Ember Győző gazdaság-történetírási nézeteiben kereshetjük. Ember Győző fiatal kora óta kutatta a 16. századi vámnaplókat, amelyekből Magyarország nyugatra irányuló külkereskedelméről próbált képet alkotni. A források értelmezésébe és statisztikai feldolgozásának hatalmas munkálataiba bevonta a másik lektort, Baraczká Istvánt is. Bár Ember Győző a monografikus feldolgozással csak 1988-ban készült el,⁷⁵ de éppen 1958-ban és 1961-ben jelentek meg az első részeredmények.⁷⁶ Ember Győző tehát az 1950-es évek végén, 1960-as évek elején megjelenő statisztikai munkamódszerekkel operáló, kvantitatív gazdaságtörténetírás⁷⁷ híveként Házi Jenő forráskiadását is így szemlélte. Sőt még az sem lehetetlen, hogy ezt a kutatásaiba szervesen illeszkedő forrást is a maga számára felhasználhatóvá kívánta tenni pontosan azzal, hogy Házit is a statisztikai feldolgozása felé próbálta terelni.

Ezután a győri székeskáptalan középkori számadáskönyve egy ideig újra kikerült a tudományos kutatók érdeklődési köréből. Az 1980-as évek közepén aztán Köblös József tanulmányozta át rendkívüli alaposan a kötetet – pontosabban annak az Országos Levéltár Diplomatikai Fényképgyűjteményében lévő kópiáját –, hogy a győri székeskáptalan archontológiája számára adatokat gyűjtsön.⁷⁸ A sors furcsa fintora, hogy kutatásaiban leginkább a Házi Jenő kéziratából a lektorok javaslatára kihúzatott kanonoki listákat aknázták ki. Az elmúlt mintegy három évtizedben többen is merítettek ebből a győri számadáskönyv – ahogy Házi Jenő fogalmazott – kimeríthetetlen kincsesbányájából: ki kanonoki életrajzi adatokat,⁷⁹ ki topográfiai⁸⁰ információkat.

A magyar középkortudomány három intakt székeskáptalani számadáskönyvet ismer: a győrit, a pozsonyit és a veszprémit. A veszprémi 1997-ben Kredics László, Madarász

⁷³ HU-MNL-GyMSM-SL Házi Jenő-hagyaték, Fügedi Erik levele Házi Jenőhöz, 1964. máj. 18., Házi Jenő levele Fügedi Erikhez, 1964. máj. 21. A városmonográfia végül 1971-ben jelent meg, amelyben Fügedi csak Győr 1271. évi kiváltságleveléről írt. Lásd még Horváth 2019, 247.

⁷⁴ Házi 1984.

⁷⁵ Ember 1988.

⁷⁶ Ember 1956–1958; Ember 1961.

⁷⁷ Kövér 2013; Káli 2017.

⁷⁸ Köblös 1987; Köblös 1988; Köblös 1990; Köblös 1994.

⁷⁹ Ócsényi Péterrel és Györkönyi Pyber Zsigmondról lásd Fenyvesi 2000.

⁸⁰ Engel 1997, 308.; Kiss – Piti 2005, 170.; Végh 2006–2008, különösen II. 289.

Lajos és Solymosi László szerkesztésében jelent meg.⁸¹ Az esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárban őrzött pozsonyi még kiadatlan,⁸² és ezt a hiányt a Rastislav Luz által Pozsonyban feltárt és nemrég publikált, a magyar kutatás számára eddig ismeretlen regisztrumok sem tudják pótolni.⁸³ A győri számadáskönyv teljes szövegű közlését tehát nemcsak az indokolja, hogy e másik kettőnél sokkal terjedelmesebb, hanem a győri kánonok számadásai – a többivel ellentétben – a 19. századig hiánytalanul megvannak, megteremtve ezzel további, évszázadokat átívelő kutatások lehetőségét is.

Bibliográfia

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

- HU-MNL-GyMSM-SL = Magyar Nemzeti Levéltár, Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára.
- HU-MNL-OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára.
- HU-GyEL-GyKMLt Feudális = Győri Egyházmegyei Levéltár, A győri káptalan magánlevéltár, Feudális kori gazdasági iratok.
- HU-GyEL-GyKMLt Számadáskv. I. = Győri Egyházmegyei Levéltár, A győri káptalan magánlevéltár, Feudális kori gazdasági iratok, Kötetek, nr. 1. [HU-MNL-OL-DF 279560.]
- HU-GyEL-GyKMLt-PL Egyházkorm. = Győri Egyházmegyei Levéltár, A győri káptalan magánlevéltár, Püspöki Levéltár, Egyházkormányzati iratsorozat.
- HU-GyMJVL-X-51 = Győr Megyei Jogú Város Levéltára, Kiszaludly Irodalmi Kör iratai.

SZAKIRODALOM

- Ányos 1923–1924** = Ányos Lajos: Budapest székesfőváros oklevéltára. Századok 57–58. (1923–1924) 669–688.
- Bedy 1927a** = Bedy Vince: Győr kereskedelme a XVI. és XVII. században. In: Győr szab. kir. város négy évfolyamú női felső iskolájának tizenkettedik évi értesítője az 1926–27 évi iskolai évről. Győr, 1927. 11–19.
- Bedy 1927b** = Bedy Vince: Látogatás, vendéglátás Győrött a XVI. és XVII. században. Győri Hírlap 71. (1927) 293. 3–5.
- Bedy 1930** = Bedy Vince: Győri fuvarosok, Győri Szemle 1. (1930) 293–301.
- Bedy 1931a** = Bedy Vince: A győri székesegyház Szentháromság-kápolnája. Győri Szemle 2. (1931) 26–31.
- Bedy 1931b** = Bedy Vince: A győri székesegyház ének- és zenekarának rövid története I–II. Győri Szemle 2. (1931) 67–78., 170–183.
- Bedy 1932** = Bedy Vince: A Szent Adalbert vértanú püspök tiszteletére alapított győrhelyi prépostság története. Győri Szemle 3. (1932) 76–89.
- Bedy 1933** = Bedy Vince: A győri vár és várkapitányok a 16. és 17. században. Győri Szemle 4. (1933) 147–161.
- Bedy 1936** = Bedy Vince: A győri székesegyház története. (Győregyházmegye múltjából 1.) Győr 1936.
- Bedy 1937** = Bedy Vince: A győregyházmegyei papnevelés története. (Győregyházmegye múltjából 2.) Győr 1937.

⁸¹ Kredics – Madarász – Solymosi 1997.

⁸² Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár, Kézirattár [HU-MNL-OL-DF 281414.]

⁸³ Luz 2018.

- Bedy 1938** = Bedy Vince: A győri székeskáptalan története. (Győregyházmegye múltjából 3.) Győr, 1938. 443–445.
- Bedy 1939** = Bedy Vince: Győr katolikus vallásos életének multja. (Győregyházmegye múltjából 4.) Győr 1939.
- Bedy 1941–1942** = Bedy Vince: Adalékok a győri ipar történetéhez I–VI. Győri Szemle 12. (1941) 108–119, 182–188, 13. (1942) 21–29, 92–95, 131–143, 181–194.
- Bélay 1992** = Bélay Vilmos: Balázs Péter (1922–1991). Levéltári Közlemények 63. (1992) 228–229
- Berkó–Legányi 1987** = A Pannonhalmi Szent Benedek-Rend névtára 1802–1986. Szerk. Berkó Pál – Legányi Norbert. H.n., é.n. [Pannonhalma, 1987.]
- Dominkovits 2012** = Dominkovits Péter: Házi Jenő főlevéltáros, a közéleti ember. Soproni Szemle 66. (2012) 4. sz. 292–298.
- Ember 1956–1958** = Ember Győző: Külkereskedelmünk történetéhez a XVI. században. A MTA Társadalmi-Történelmi Tudományok Osztályának Közleményei 8. (1956–1958) 310–348.
- Ember 1961** = Ember Győző: Magyarország XVI. századi külkereskedelmének történetéhez. Századok 95. (1961) 1. sz. 1–46.
- Ember 1988** = Ember Győző: Magyarország nyugati külkereskedelme a XVI. század közepén. Bp., 1988.
- Engel 1997** = Engel Pál: A Drávántúl középkori topográfiája: a történelmi rekonstrukció problémája. Történelmi Szemle 39 (1997) 3–4. sz. 297–312.
- Fehér 1874** = Győr megye és város egyetemes leírása. Szerk. Fehér Ipoly. Bp., 1874.
- Fenyvesi 2000** = Fenyvesi László: Tolna megye középkori történetéhez kapcsolódó oklevelek regesztái 1009–1541. (Tolna Megyei Levéltári Füzetek 8.) Szekszárd, 2000.
- Fügedi 1960a** = Fügedi Erik: Die Wirtschaft des Erzbistums von Gran am Ende des 15. Jahrhunderts. Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae 7 (1960) 253–295.
- Fügedi 1960b** = Fügedi Erik: Az esztergomi érsekség gazdálkodása a XV. század végén. Századok 94. (1960) 1–3. sz. 82–124., 4. sz. 505–555.
- GyÉL** = Győri Életrajzi Lexikon. Szerk. Grábics Frigyes – Horváth Sándor Domonkos – Kucska Ferenc. Győr, 2003.
- Házi 1957** = Házi Jenő: A győri székeskáptalan legrégebb számadáskönyve. Magyar Nyelv 53. (1957) 253–257.
- Házi 1964** = Házi Jenő: Sopron megye gabonadézmája a Jagellók korában. Soproni Szemle 18. (1964) 2. sz. 166–171.
- Házi 1984** = Házi Jenő: A számadáskönyv titkai. Kisalföld 1984. július 7. 8.
- Horváth 2019** = Horváth József: A készülő Győr-monográfiáról. Urbs 13. (2019) 245–260.
- Iványi 1918** = Iványi Béla: A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei. (A Szent István Akadémia Történelem-, Jog- és Társadalomtudományi Osztályának felolvasásai I/1.) Bp., 1918.
- Káli 2017** = Káli Róbert: Kvantifikáció és történetírás Magyarországon az 1960-as, 1970-es években. Valóság 60. (2017) 5. sz. 62–85.
- Kiss–Piti 2005** = Kiss Andrea – Piti Ferenc: A fertői fok. Soproni Szemle 59. (2005) 2. sz. 164–184.
- Köblös 1987** = Köblös József: A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan archontológiája 1458–1526. (Forrástudományi segédletek 3.) Bp., 1987.
- Köblös 1988** = Köblös József: A Jagelló-kori egyházi középélet egyetemjárása. In: Az értelmiség Magyarországon a 16–17. században. Szerk. Zombori István. Szeged, 1988. 23–48.;

- Köblös 1990** = Köblös József: Külföldi javadalmak a középkor végi magyar egyházi társadalom középrétegében. *Történelmi Szemle* 32. (1990) 1–2. sz. 53–100.
- Köblös 1994** = Köblös József: Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában. (Társadalom és művelődéstörténeti tanulmányok 12.) Bp., 1994.
- Kövér 2013** = Kövér György: Fordulat, forradalom után? A magyar gazdaságtörténet-írás a nemzetközi trendek tükrében. *Századok* 147. (2013) 1. sz. 189–204.
- Kredics–Madarász–Solymosi 1997** = Kredics László – Madarász Lajos – Solymosi László (közzejtési): A veszprémi káptalan számadáskönyve 1495–1534. *Krónika* (1526–1558). Javadalmak és javadalmak (1550, 1556). Veszprém, 1997.
- Luz 2018** = Luz, Rastislav: Účtovné registre Bratislavskej kapituly 1417–1529. (Documenta Posoniensia 1.) Bratislava, 2018.
- Moson Megyei Életrajzi Lexikon** = Moson Megyei Életrajzi Lexikon, <http://www.hgkmozar.hu/mmel/?o=szc&c=kl18> (Hozzáférés: 2021. június 1.)
- Nemes 2016** = Nemes Gábor: Bedy Vince (1866–1938) élete és munkássága. In: *Primus inter omnes. Tanulmányok Bedy Vince születésének 150. évfordulójára*. Szerk. Arató György – Nemes Gábor – Vajk Ádám. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, tanulmányok 25.) Győr, 2016. 11–43.
- Németh 1984** = Németh Mária: Az OSZK állományvédelmi tervei és tevékenysége a két világháború között. In: *Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1982–1983*. Szerk. Kovács Ilo-na. Bp., 1984. 141–161.
- Pach 1963** = Pach Zsigmond Pál: Nyugat-európai és magyarországi agrárfejlődés a 15–17. században. Budapest, 1963.
- Petes 2013** = Petes Róbert: Búzás József győri egyházmegyes pap tanúságtétele a náci és a kommunista diktatúra idején. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 25. (2013) 3–4. 133–147
- Szabady 1941** = Szabady Béla: Telekesy István egri püspök, a győri egyházmegye történetírója I–III. *Győri Szemle* 12. (1941) 1–17, 50–61., 129–142.
- Tóth 2021** = Tóth Vilmos: Credo vitam aeternam. Győr temetkezőhelyeinek adattára. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 29.) Győr, 2021.
- Turbuly 2013** = Turbuly Éva: Egy tudósbarátság mérföldkövei. Mollay Károly és Házi Jenő levelezése, 1938–1957. *Soproni Szemle* 67. (2013) 4. sz. 373–383.
- Turbuly 2014** = Turbuly Éva: Egy tudósbarátság mérföldkövei II. Mollay Károly és Házi Jenő levelezése, 1958–1985. *Soproni Szemle* 68. (2014) 1. sz. 103–110.
- Vajk 2012** = Vajk Ádám: Házi Jenő egyháztörténeti munkássága. *Soproni Szemle* 66. (2012) 4. sz. 304–309.
- Varga 1994** = Varga Imréné: Egy tudósbarátság dokumentumai – válogatás Géfin Gyula és Házi Jenő levelezéséből. *Vasi Szemle* 48. (1994) 2. sz. 261–276.
- Végh 2006–2008** = Végh András: Buda város középkori helyrajza I–II. (Monumenta Historica Budapestinensia 15–16.) Bp., 2006–2008.
- Veres 1975** = Veres Miklós: Egyházi szaklevéltáraink öt éve, 1969–1974. *Levéltári Szemle* 25. (1975) 1. sz. 167–177.
- Villányi 1882** = Villányi Szaniszló: Győr-vár és város helyrajza, erődítése, háztelek- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. Győr, 1882.